

Dr Ryszard Necel
Dr Przemysław Nosal

POWIAT
POZNAŃSKI

**PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA
PRZEMOCY W RODZINIE
ORAZ OCHRONY OFIAR
PRZEMOCY W RODZINIE
POWIATU POZNAŃSKIEGO
NA LATA**

2021-2026

Poznań, październik 2020

Spis treści

Wstęp	3
Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Powiatu Poznańskiego na lata 2021-2026 a inne kluczowe dokumenty o charakterze ustawowym, strategicznym i programowym.....	4
Poziom ogólnokrajowy	4
Poziom województwa	7
Poziom powiatu	11
Diagnoza społeczna.....	15
Przemoc w rodzinie – charakterystyka zjawiska	15
Uwarunkowania prawnej zadania powiatu w zakresie przemocy w rodzinie.....	17
Przemoc w rodzinie w statystykach ogólnopolskich	19
Przemoc w rodzinie a sytuacje nadzwyczajne	21
Statystyki dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie w powiecie poznańskim.....	23
Działania wspierające osoby dotknięte przemocą w rodzinie	28
Działania podejmowane wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	32
Współpraca międzysektorowa na rzecz zapobiegania przemocy w rodzinie w powiecie poznańskim	34
Analiza SWOT	37
Cel główny, cele szczegółowe i zadania <i>Programu</i>	40
Wskaźniki realizacji <i>Programu</i>	45
Zakończenie.....	52
Bibliografia.....	53

Wstęp

Przemoc w rodzinie od zawsze stanowi jeden z najpowszechniejszych i zarazem najpoważniejszych problemów społecznych. Jednocześnie przemiany kulturowe, których jesteśmy świadkami w ostatnich latach, uczyniły z niej zjawisko wyjątkowo dynamiczne, zmieniające swój kształt i formy występowania. Działania mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz redukcję jej negatywnych skutków wymagają zatem szczególnej uważności i wrażliwości.

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Powiatu Poznańskiego na lata 2021-2026 stanowi właśnie zbiór instrumentów służących społeczności powiatu poznańskiego do radzenia sobie z tą formą przemocy. Zawiera on zarówno pogłębioną diagnozę w obszarach ważnych dla tego problemu, jak i dyspozycje do podejmowania aktywności w zakresie jego profilaktyki oraz umniejszania skutków.

Założenia *Programu* są zgodne ze *Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Poznańskiego na lata 2021-2026*, szczególnie z jej Celem Strategicznym 1 – Celem Operacyjnym 5: „Organizowanie wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych zjawiskiem przemocy domowej” oraz Celem Strategicznym 4 – Celem Operacyjnym 2: „Wzmocnienie bezpieczeństwa osób starszych”. Cele i zadania tego *Programu* stanowią ukonkretnienie i uzupełnienie zapisów dotyczących przeciwdziałania przemocy zawartych w innych dokumentach strategicznych na poziomie krajowym, wojewódzkim, czy powiatowym.

Program składa się z pięciu merytorycznych części oraz wstępu i zakończenia. We wstępie opisana jest idea *Programu*. Kolejny rozdział lokuje *Program* w kontekście innych strategiczno-programowych dokumentów szczebla krajowego, wojewódzkiego i powiatowego. Następna część stanowi pogłębioną diagnozę obszaru związanego z przemocą w odniesieniu do powiatu poznańskiego. Dalej w oparciu o analizę SWOT przedstawione zostały mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia związane z przemocą w powiecie. Przedostatnia część zawiera cel główny, cele szczegółowe i zadania *Programu*, a ostatnia - wskaźniki niezbędne do jego ewaluacji. W zakończeniu podsumowano najważniejsze ustalenia dotyczące misji dokumentu.

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Powiatu Poznańskiego na lata 2021-2026 a inne kluczowe dokumenty o charakterze ustawowym, strategicznym i programowym

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Powiatu Poznańskiego na lata 2021-2026 uwzględnia inne ważne w obszarze jego zainteresowania dokumenty polityki społecznej. Dotyczy to zarówno aktów na szczeblu krajowym i wojewódzkim, jak i tych znajdujących się na płaszczyźnie powiatowej. Jeśli ma on bowiem efektywnie przeciwdziałać przemocy w rodzinie to musi wpisywać się w założenia polityk krajowych, a także pozostawać komplementarny wobec polityk równoległych.

W dalszej części tego rozdziału zaprezentowane zostaną dokumenty na poziomie ogólnokrajowym, wojewódzkim i powiatowym, których zawartość w istotny sposób wyznacza kierunki polityk publicznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla powiatu poznańskiego.

Podkreślić jednak należy, że, z racji specyficznego momentu kalendarzowego (tj. 2020 rok), aktualność niektórych dokumentów wkrótce się skończy (np. wraz z końcem 2020 roku). Niektóre z nich nie będą miały systemowej kontynuacji, a inne zostaną zastąpione nowymi wersjami, choć w chwili przygotowywania niniejszego *Programu* nie są one jeszcze dostępne¹.

Poziom ogólnokrajowy

Ramowe kierunki działania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie zostały zdefiniowane na poziomie dokumentów ogólnokrajowych. Znajomość tych ustaw, strategii i programów stanowi ramę lokalnego rozwiązywania problemów społecznych.

¹ Stan na dzień 15.10.2020

Tabela nr 1 Dokumenty na poziomie ogólnokrajowym

TYP DOKUMENTU	NAZWA DOKUMENTU
USTAWY ZWIĄZANE Z OBSZAREM PRZEMOCY W RODZINIE	Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie – szczególnie ważne są poniższe zapisy: Art. 6. p.3 Do zadań własnych powiatu należy w szczególności:
	▪ opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie; ▪ opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie; ▪ zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia; ▪ zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej
	Ustawa o pomocy społecznej
	Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej
	Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego
PROGRAMY OGÓLNOKRAJOWE ZWIĄZANE Z OBSZAREM PRZEMOCY W RODZINIE	Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi
	Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 Obszary, kierunki i działania Programu ▪ Profilaktyka i edukacja społeczna ▪ Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie ▪ Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie (art. 8 pkt. 2 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie(Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.) ▪ Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach ▪ Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych ▪ Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.) ▪ Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.) ▪ Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowanie zasad współpracy ▪ Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10

	ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.) ▪ Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie ▪ Monitoring skuteczności działań pomocowych ▪ Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie ▪ Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami poza-rządowymi ▪ Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie ▪ Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.)) ▪ Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań ▪ Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie ▪ Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania ▪ Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie ▪ Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie ▪ Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie Program ograniczania przestępczości aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej” im. Władysława Stasiaka na lata 2018-2020 Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego Narodowy Program Zdrowia na lata 2016-2020 Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO – UCZESTNICTWO - SOLIDARNOŚĆ
SZCZEGÓLNE ISTOTNE ROZPORZĄDZENIA	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 grudnia 2018 r. w sprawie funkcjonowania podmiotów leczniczych sprawujących opiekę nad uzależnionymi od alkoholu; Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących

przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne;

Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta";

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 3 czerwca 2011 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;

Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie badań na zawartość alkoholu w organizmie;

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 grudnia 2007 r. w sprawie biegłych w przedmiocie uzależnienia od alkoholu;

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 25 czerwca 2012 r. w sprawie organizacji, kwalifikacji personelu, sposobu funkcjonowania i rodzajów podmiotów leczniczych wykonujących świadczenia stacjonarne i całodobowe oraz ambulatoryjne w sprawowaniu opieki nad uzależnionymi od alkoholu oraz sposobu współdziałania w tym zakresie z instytucjami publicznymi i organizacjami społecznymi.

Źródło: Opracowanie własne

Poziom województwa

Wojewódzkie dokumenty związane z przemocą w rodzinie również stanowią punkt odniesienia dla *Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Powiatu Poznańskiego na lata 2021-2026*. Kierunki wyznaczone na poziomie polityki społecznej Wielkopolski określają mechanizmy zaangażowania dla całego regionu, którego częścią jest powiat poznański. Wytyczając zatem szersze i węższe cele działań w zakresie powiatowego radzenia sobie z przemocą w rodzinie należy uwzględnić także priorytety wskazane dla całego województwa.

Tabela nr 2 Dokumenty na poziomie wojewódzkim

DOKUMENT	PRIORYTETY/CELE STRATEGICZNE	CELE, PRIORYTETY I ZADANIA ISTOTNE DLA PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE POWIATU POZNAŃSKIEGO NA LATA 2021-2026
STRATEGIA POLITYKI SPOŁECZNEJ DLA WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2020 ROKU	Strategia zawiera 5 priorytetów strategicznych, które później zostają rozpisane na cele operacyjne i zadania adresowane do dzieci i młodzieży, seniorów, osób z ograniczeniami sprawności, osób z wysokiego ryzyka socjalnego. Priorytety strategiczne to: I. Wielkopolska równych szans i możliwości II. Zdrowi wielkopolanie III. Bezpieczna Wielkopolska IV. Wielkopolska obywatelska V. Samorząd województwa wielkopolskiego partnerem, doradcą, konsultantem lokalnych podmiotów polityki społecznej	Szczególnie istotne są następujące zapisy: III. Bezpieczna Wielkopolska 02 Bezpieczeństwo osobiste i publiczne Zadania: 12. Rozwój profilaktyki oraz programów zwalczania patologii społecznej i przestępczości 13. Stabilizowanie/wzmacnianie poczucia bezpieczeństwa obywateli 14. Budowanie standardów postępowania i pomocy w obliczu zdarzeń nadzwyczajnych 15. Budowanie obywatelskiej sieci bezpiecznych społeczności 16. Ograniczanie rozmiarów zagrożenia demoralizacją i przestępczością wśród młodzieży 17. Profilaktyka demoralizacji młodego pokolenia. 18. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa ludzi starych w ich najbliższym otoczeniu 19. Przeciwdziałanie aktom kryminalnym skierowanym przeciwko ludziom starym 20. Przeciwdziałanie aktom kryminalnym skierowanym przeciwko osobom z ograniczeniem sprawności. 21. Ochrona bezpieczeństwa niepełnosprawnych w miejscu zamieszkania i w przestrzeni publicznej. 22. Profilaktyka dewiacji patologii społecznej grup wrażliwych. 23. Rozwijanie programów ochrony bezpieczeństwa osób izolowanych społecznie.

WIELKOPOLSKI PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2010-2020	Program opiera się na sześciu priorytetach: I. Wielkopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oparty o rzetelną diagnozę zjawiska przemocy II. Wielkopolskie świadomości zjawiska przemocy w rodzinie III. Wielkopolska wspierająca ofiary pomocy w rodzinie IV. Wielkopolski Model Pracy ze Sprawcą Przemocy szansą skutecznych oddziaływań na osoby stosujące przemoc V. Wysoka jakość usług w wielkopolskich instytucjach i organizacjach w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie VI. Wielkopolska otwarta na skuteczne rozwiązania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Ze względu na tematykę dokumentu w zakresie zadań powiatu leżą działania mieszczące się we wszystkich priorytetach
WIELKOPOLSKI PROGRAM WSPIERANIA RODZINY I SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ DO 2020 ROKU	Priorytety Programu to: I. Rozwój systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej na terenie Wielkopolski na bazie rzetelnej diagnozy II. Dobrze funkcjonujące wielkopolskie rodziny III. Wielkopolski system wspierania rodziny adekwatny do występujących w regionie potrzeb IV. Wielkopolski system pieczy zastępczej adekwatny do występujących w regionie potrzeb V. Wysoka jakość usług w wielkopolskich instytucjach i organizacjach realizujących	Ważne dla powiatu zapisy związane z przemocą w rodzinie znajdują się w: Priorytet V. Wysoka jakość usług w wielkopolskich instytucjach i organizacjach realizujących zadania z zakresu wspierania rodziny i pieczy zastępczej. Cel operacyjny: Zwiększenie kompetencji pracowników wielkopolskich instytucji realizujących zadania z zakresu wspierania rodziny i pieczy zastępczej. Działanie 5: Organizowanie oraz lokalna promocja szkoleń z zakresu problematyki dysfunkcji rodziny oraz konieczności

	zadania z zakresu wspierania rodziny i pieczy zastępczej	podejmowania wynikających z tego niezbędnych działań (rozpoznawanie czynników ryzyka w rodzinie, rozpoznawanie objawów przemocy w rodzinie, zespół dziecka potrząsanego, FAS, RAD), dla pracowników służby zdrowia.
VI.	Zapewnienie rodzin adopcyjnych dzieciom zakwalifikowanym do przysposobienia	

WIELKOPOLSKI PROGRAM NA RZECZ OSÓB STARSZYCH DO 2020ROKU		Z punktu widzenia niniejszego Programu istotny jest: Priorytet IV. Bezpieczeństwo Cel operacyjny: Wzmocnienie systemów bezpieczeństwa osobistego i publicznego seniorów Zadania: 1. Wdrażanie działań prewencyjnych na rzecz zapobiegania aktom kryminalnym. 2. Promowanie rozwiązań na rzecz identyfikowania seniorów z grup ryzyka (zagrożenie kryminalne). 3. Upowszechnienie nowoczesnych rozwiązań (w tym telemonitoringu) pod kątem zwiększenia bezpieczeństwa seniorów. 4. Zwiększanie wrażliwości społecznej na kwestie związane z bezpieczeństwem seniorów.
	Priorytety Programu to: 1. Edukacja 2. Aktywność 3. Zdrowie 4. Bezpieczeństwo	Cel operacyjny: Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych Zadania: 1. Diagnozowanie obszarów zjawiska przemocy stosowanej wobec seniorów. 2. Podejmowanie działań prewencyjnych. 3. Upowszechnianie wiedzy na temat systemu wsparcia osób dotkniętych przemocą, w tym np. procedury niebieskiej karty. 4. Upowszechnianie wiedzy na temat stosowania przemocy wobec osób starszych.

Źródło: Opracowanie własne

Poziom powiatu

Skuteczna powiatowa polityka społeczna przeciwko przemocy w rodzinie wymaga spójności oraz komplementarności wobec działań proponowanych w ramach innych powiatowych dokumentów.

W przypadku *Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Powiatu Poznańskiego na lata 2021-2026* dotyczy to przede wszystkim powiatowych strategii rozwoju oraz rozwiązywania problemów społecznych, a także programu współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Tabela nr 3 Dokumenty na poziomie powiatowym

DOKUMENT	PRIORYTETY/CELE STRATEGICZNE	CELE, PRIORYTETY I ZADANIA ISTOTNE DLA PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE POWIATU POZNAŃSKIEGO NA LATA 2021-2026
STRATEGIA ROZWIĄZYWANIAPR OBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWIATU POZNAŃSKIEGO NA LATA 2021-2026	Strategia zakłada pięć celów strategicznych: Cel strategiczny 1. Wsparcie systemu opieki nad rodziną i dzieckiem Cel strategiczny 2. Aktywizacja na lokalnym rynku pracy Cel strategiczny 3. Integracja osób z niepełnośprawnościami i wsparcie dla opiekunów osób niesamodzielných Cel strategiczny 4. Pomoc osobom starszym i długotrwale chorym Cel strategiczny 5. Wspieranie solidarności społecznej i aktywizacja potencjału społecznego mieszkańców powiatu	Kluczowe dla kwestii przemocy w rodzinie są: Cel strategiczny 1. Wsparcie systemu opieki nad rodziną i dzieckiem Cel Operacyjny 5: Organizowanie wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych zjawiskiem przemocy domowej A. Rozwój infrastruktury mieszkań chronionych treningowych dla osób znajdujących się w kryzysie związanym m.in. z przemocą domową B. Rozwój poradnictwa i upowszechnienie informacji w zakresie praw ofiar przemocy domowej C. Opracowanie/inicjowanie programów wsparcia psychologicznego dla sprawców przemocy D. Rozwój/wspieranie działań edukacyjnych w zakresie problematyki przemocy w rodzinie E. Inicjowanie kampanii informacyjnych na temat nowych form przemocy (np. ulotki, biuletyny, spotkania informacyjne) F. Wspieranie organizacji pozarządowych realizujących projekty dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie G. Monitorowanie, wspieranie międzysektorowej współpracy oraz wymiany doświadczeń między instytucjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy H. Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla interdyscyplinarnych zespołów powołanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz Cel strategiczny 4. Pomoc osobom starszym i długotrwale chorym Cel Operacyjny 2: Wzmocnienie bezpieczeństwa osób starszych A. Realizowanie kampanii i innych działań profilaktycznych służących przeciwdziałaniu przemocy wobec osób starszych

		B. Inicjowanie szkoleń wśród kadry instytucji mających kontakt z osobami starszymi na temat przemocy wobec osób starszych i diagnozy jej przejawów C. Promowanie technologii ICT i innowacji społecznych zwiększających bezpieczeństwo fizyczne i zdrowotne osób starszych
STRATEGIA ROZWOJU POWIATU POZNAŃSKIEGO DO 2030 ROKU	Strategia Rozwoju stanowi ramowy dokument definiujący kierunki rozwoju całego powiatu poznańskiego. Składa się ona z pięciu priorytetów: Cel strategiczny 1: Ochrona i kształtowanie walorów środowiska przyrodniczego oraz dziedzictwa kulturowego powiatu poznańskiego Cel strategiczny 2: Poprawa zdrowia i zmniejszenie nierówności społecznych w zdrowiu oraz wzrost integracji społecznej mieszkańców powiatu poznańskiego. Porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli Cel strategiczny 3: Rozwój edukacji, rynku pracy i wspieranie rozwoju gospodarczego powiatu poznańskiego Cel strategiczny 4: Rozwój zrównoważonego i zintegrowanego transportu na terenie powiatu poznańskiego Cel strategiczny 5: Rozwój przyjaznej administracji, współpraca samorządowa i kształtowanie wizerunku powiatu poznańskiego	Ważne dla powiatu zapisy związane z przemocą w rodzinie znajdują się w: Cel strategiczny 2: Poprawa zdrowia i zmniejszenie nierówności społecznych w zdrowiu oraz wzrost integracji społecznej mieszkańców powiatu poznańskiego. Porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli Cel operacyjny 2.2. Wzmocnienie integracji społeczne Działanie 2.2.1. Pomoc rodzinom w sytuacji kryzysowej, wsparcie funkcjonowania systemu pieczy zastępczej
ROCZNY PROGRAM WSPÓŁPRACY	Program wymienia pomoc społeczną jako priorytetowe zadanie publiczne w zakresie współpracy powiatu z Organizacjami.	W odniesieniu do niniejszego <i>Programu</i> kluczowe jest zadanie dotyczące: e) pomocy społecznej

POWIATU
POZNAŃSKIEGO
Z ORGANIZACJAMI
POZARZĄDOWYMI
ORAZ PODMIOTAMI
WYMIENIONYMI
W ART. 3 UST. 3
USTAWY
O DZIAŁALNOŚCI
POŻYTKU
PUBLICZNEGO
I O WOLONTARIACIE
W ROKU 2020

- zapobieganie zjawisku przemocy w rodzinie, w szkole i w środowisku lokalnym oraz przeciwdziałanie patologiom społecznym i uzależnieniom w powiecie poznańskim

Źródło: Opracowanie własne

Diagnoza społeczna

W tej części zostanie przedstawiona diagnoza społeczna powiatu poznańskiego dotycząca obszarów związanych ze zjawiskiem przemocy w rodzinie. Zrealizowana ona została w siedmiu obszarach: charakterystyka przemocy w rodzinie, jej uwarunkowania prawne, opis statystyczny w skali ogólnopolskiej i w odniesieniu do powiatu poznańskiego, działania wspierające osoby dotknięte przemocą w rodzinie, działania podejmowane wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz współpraca międzysektorowa na rzecz zapobiegania przemocy w rodzinie.

Przemoc w rodzinie – charakterystyka zjawiska

Przemoc w rodzinie – jednorazowe lub powtarzające się umyślnie działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych w rozumieniu art. 115 §11 kk. oraz innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą².

Kodeks Karny definiuje przemoc w rodzinie (art. 207 Kodeksu Karnego), jako znęcanie się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny. W rozumieniu Kodeksu Karnego przemoc jest przestępstwem, które podlega karze:

- § 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
- § 1a. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.
- § 2. Jeżeli czyn określony w § 1 lub 1a połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.
- § 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1–2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Fundamentalną klasyfikacją jest podział przemocy na agresję psychiczną oraz agresję fizyczną. Niemniej jednak w ramach psychologii wyodrębnia się także: przemoc seksualną, ekonomiczną oraz zaniedbanie. Poniżej znajduje się syntetyczny opis poszczególnych form przemocy³.

² Art. 2 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r. poz. 218, 956).

³ Joanna Helios, Wioletta Jedlecka, „Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane”, Wrocław 2017, s. 18-22.

Przemoc fizyczna (naruszanie nietykalności fizycznej) – celowe uszkodzenie ciała, zadawanie bólu lub groźba uszkodzenia ciała. Skutkiem przemocy fizycznej mogą być złamania, siniaki, rany cięte, poparzenia, obrażenia wewnętrzne, np. popychanie, odpychanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, wykręcanie rąk, bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, rzucanie w kogoś przedmiotami, parzenie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, nieudzielanie koniecznej pomocy itp. Dom i rodzina są miejscami, gdzie ten typ przemocy jest bardzo często stosowany pod postacią kar cielesnych.

Przemoc psychiczna, inaczej emocjonalna - związana jest z naruszeniem godności osobistej. Oznacza powtarzające się poniżanie i ośmieszanie, manipulowanie dla własnych celów, wciąganie w konflikty, brak właściwego wsparcia, np. wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, karanie przez odmowę zainteresowania, uczuć czy szacunku, stałą krytykę, wmawianie choroby psychicznej, izolację społeczną, czyli kontrolowanie i zakazywanie bądź ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi, domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, stosowanie gróźb, czy degradację werbalną (wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie)⁴. Krzywdzenie psychiczne jest najbardziej nieuchwytną formą maltretowania człowieka. Trudno bowiem dostrzec pozornie niewidoczną przemoc posługującą się zazwyczaj słowem. Dopiero późniejsze skutki długotrwałej dewastacji psychicznej są zauważalne. Przemoc psychiczna to sytuacja, w której sprawca sprawuje psychologiczną kontrolę nad ofiarą. Sprawca przemocy psychicznej stara się przy tym doprowadzić do izolacji społecznej swojej ofiary. Ogranicza jej kontakty z sąsiadami, znajomymi, członkami rodziny. Często obraża znajomych, robi publiczne awantury, aż ofiara, zawstydzona jego zachowaniem, unika towarzystwa chcąc w ten sposób uniknąć wstydu. Sprawca przemocy psychicznej domaga się posłuszeństwa właściwie w każdej dziedzinie życia⁵.

Przemoc seksualna - kontakt seksualny podejmowany bez zgody ofiary. Natomiast przemoc seksualna wobec dzieci to wciąganie zależnych, niedojrzałych rozwojowo i niezdolnych do wyrażania pełnej zgody dzieci albo osób w wieku dorastania w seksualną aktywność naruszającą społeczne tabu i zasady życia rodzinnego. Jako przykłady tego rodzaju przemocy wymienia się: wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego, demonstrowanie zazdrości, krytyka

⁴ M. Łuba, Przemoc – definicja, rodzaje, gdzie szukać pomocy, <http://www.ptsr.nazwa.pl/files/O%20przemocy%20Psycholog.pdf>, dostęp: 15.10.2020 r.

⁵ J. Jabłoński, J. Kusek, W. Hanuszewicz, op. cit., a także S. Spurek, „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz”, Lex a Wolters Kluwer business, Warszawa 2012, s. 17–18.

zachowań seksualnych itp. W przemocy seksualnej, jak podkreśla J. Roszak, najmniej chodzi o sam seks. Najistotniejsze jest odzwierciedlenie i ugruntowanie relacji władzy, zaakcentowanie, kto jest silny, a kto musi ulec. Można wręcz mówić o socjalizacji mężczyzn do przemocy – bycia sprawcą, i kobiecej socjalizacji do bycia ofiarą.

Przemoc ekonomiczna - opisywana jest zazwyczaj jako używanie pieniędzy lub innych wartości materialnych do zaspokojenia potrzeb władzy i kontroli przez sprawcę. Pieniądze czy wartości materialne są używane zatem jako instrument, narzędzie do budowania jawnej lub ukrytej dominującej pozycji w rodzinie i stają się swojego rodzaju kartą przetargową. Wśród symptomów w zachowaniu sprawcy mogących dowodzić stosowania przemocy ekonomicznej można wyróżnić m.in.:

- pozbawianie środków do życia – niedawanie pieniędzy na podstawowe potrzeby;
- okradanie rodziny, zabieranie pieniędzy np. na hazard czy alkohol;
- ograniczanie dostępu do pieniędzy, np. wyliczanie pieniędzy na zakupy czy zabieranie karty kredytowej;
- ograniczanie możliwości korzystania ze wspólnych dóbr materialnych, np. mieszkania czy samochodu;
- kontrolowanie wydatków;
- obniżanie wartości zarobionych pieniędzy;
- obniżanie wartości i zdolności do samodzielnego życia;
- zastraszanie;
- przerzucanie odpowiedzialności za utrzymanie rodziny na partnera;
- przekupywanie dzieci prezentami itp.⁶

Zaniedbanie - jest naruszeniem obowiązku opieki ze strony osób bliskich, brak zaspokajania podstawowych potrzeb materialnych i emocjonalnych, np. niezapewnianie odpowiedniego jedzenia, ubrania, schronienia, opieki medycznej, bezpieczeństwa⁷.

Uwarunkowania prawne i zadania powiatu w zakresie przemocy w rodzinie

Głównym aktem prawnych regulującym zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz osób podejrzanych o stosowanie przemocy jest Ustawa o Przeciwdziałaniu Przemocy w Rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku. Zgodnie z jej zapisami do zadań własnych powiatu w tym zakresie należą w szczególności:

- opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;

⁶ D. Dyjakon, Przemoc ekonomiczna – ukryta nić zniewolenia, „Niebieska Linia” 2015, nr 6/101, s. 1.

⁷ M. Łuba, Przemoc – definicja, rodzaje, gdzie szukać pomocy, <http://www.ptsr.nazwa.pl/files/O%20przemocy%20Psycholog.pdf>, dostęp na 15.10.2020 r.

- opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Z kolei do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należą w szczególności:

- tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie⁸.

Podstawowym narzędziem służącym uruchomieniu działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest procedura „Niebieskiej Karty”. Może ona zostać zainicjowana przez Policję, Ośrodek Pomocy Społecznej lub Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Dotyczy ona członków rodzin dotkniętych problemem przemocy w rodzinie. Co ważne, założenie Niebieskiej Karty nie jest równoznaczne ze złożeniem zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Nie stanowi też podstawy do wszczęcia postępowania karnego, ale w przypadku, gdy ofiara zdecyduje się złożyć zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, może ona zostać wykorzystana jako dowód procesowy. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" wprowadziło do procedury cztery rodzaje kart: A, B, C i D.

- **Niebieska Karta A** – jest wypełniana przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia w przypadku podejrzenia, że w rodzinie występuje przemoc. Jej wypełnienie oznacza, że procedura mająca na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie została wszczęta. Niebieska Karta A zawiera dane osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, dane osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, ich adresy zamieszkania, formę przemocy w danej rodzinie, dane świadków przemocy. W kwestionariuszu znajdują się także różne pytania, np. od jak dawna zachowania przemocowe występują w rodzinie, czy osoba stosująca przemoc była już wcześniej za nią karana, czy nadużywa alkoholu lub innych środków odurzających. Wypełniona Karta powinna zawierać dane wszystkich członków rodziny, dane na temat stanu zdrowia osoby dotkniętej przemocą oraz podjęte działania w ramach interwencji.

⁸ Art. 6 p.3 i 4 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U.2020.0.218).

- **Niebieska Karta B** – jest to pisemna informacja, którą przekazuje się podczas spisania Niebieskiej Karty A osobie doznającej przemocy. Druk zawiera pouczenie o tym, czym jest przemoc w rodzinie, kto może być ofiarą przemocy w rodzinie, jakie istnieją formy przemocy, a także, jakie są obowiązki policjanta w sytuacji stania się świadkiem przemocy oraz obowiązki prokuratora.
- **Niebieska Karta C** – druk wypełniają członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie lub grupa robocza powołana przez Zespół na posiedzeniu, na które zaproszono osobę doznającą przemocy w rodzinie. Jeżeli osoba doznająca przemocy w rodzinie nie zgłosiła się pomimo zaproszenia, kartę wypełnia się w innych okolicznościach podczas kontaktu z tą osobą. Wypełniony druk zawiera dane osoby pokrzywdzonej i stosującej przemoc, opis sytuacji rodzinnej, zawodowej, ekonomicznej, mieszkaniowej, zdrowotnej, sytuację dzieci. Podejmowany jest indywidualny plan pomocy dla osoby pokrzywdzonej – działania jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia. Osoba pokrzywdzona może podjąć pewne zobowiązania w odniesieniu do sytuacji, w jakiej się znajduje. Podjęta zostaje decyzja o częstotliwości okresowej oceny sytuacji rodziny. Druk kończy się weryfikacją indywidualnego planu pomocy i podpisywany jest przez przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego
- **Niebieska Karta D** – druk wypełniają członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie lub grupa robocza powołana przez Zespół na posiedzeniu, na które wezwano osobę stosującą przemoc w rodzinie. Jeżeli osoba stosująca przemoc w rodzinie nie zgłosiła się pomimo wezwania, kartę wypełnia się w innych okolicznościach podczas kontaktu z tą osobą. Wypełniony druk zawiera dane osoby stosującej przemoc, formy stosowanej przemocy, informacje o świadkach przemocy, dane na temat karalności tej osoby, czy jej ewentualnych uzależnień, informacje na temat leczenia odwykowego, problemów z prawem, a także historię jej zobowiązań. Zaznacza się działania względem osoby stosującej przemoc i częstotliwość okresowej oceny jej sytuacji.

Następnie zespół lub grupa robocza analizują zgłoszoną sprawę i przygotowują plan pomocy rodzinie i go realizują. Procedura „Niebieskiej Karty” kończy się w momencie zrealizowania strategii i wyeliminowania problemu przemocy w rodzinie⁹.

Przemoc w rodzinie w statystykach ogólnopolskich

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem, które wpływa destrukcyjnie na system rodzinny. W 2018 roku sporządzonych zostało 93 311 „Niebieskich Kart”, z czego 78% założyli przedstawiciele policji, 12% pracownicy ośrodków pomocy społecznej, 5% pracownicy placówek oświatowych,

⁹ <https://ops.pl/2016/05/niebieska-karta-a-b-c-d/>, dostęp na 15.10.2020 r.

4% przedstawiciele gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, a jedynie 0,6% przedstawiciele ochrony zdrowia. Pomocą objęto 51 157 dzieci, w tym 1 650 osób z niepełnosprawnością (w porównaniu odpowiednio z 47 883 i 1 347 dzieci rok wcześniej). W 2018 r. na podstawie art. 12a Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie odebrano 1 130 dzieci (MRPiPS, 2019)¹⁰. Według danych Komendy Głównej Policji za lata 2017-2019, **w ciągu ostatnich 3 lat liczba wydanych Niebieskich Kart zmalała z 75 662 do 74 313**, co oznacza spadek o 1,8%. **Wzrosła natomiast liczba odnotowanych przypadków przemocy w rodzinie** (ze 165 770 do 166 102), a ich analiza wskazuje, że **najczęstszym rodzajem stosowanej przemocy w rodzinie jest przemoc psychiczna, na drugim miejscu pozostaje przemoc fizyczna**. Najczęściej przemocą w rodzinie poszkodowane są kobiety (74,1%) oraz osoby małoletnie (13,8%), najrzadziej mężczyźni (12,1%)¹¹.

Ze statystyk wynika, że **spada przemoc stosowana wobec osób nieletnich**, co jest efektem spadku przyzwolenia na stosowanie kar fizycznych. Mimo to, z Ogólnopolskiej diagnozy skali i uwarunkowań problemu krzywdzenia dzieci przeprowadzonej w 2018 r. przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę wynika, że przemocy ze strony bliskich dorosłych doświadczyło 41% młodych ludzi. Co trzeci badany (33%) doznał ze strony bliskich dorosłych przemocy fizycznej, a co piąty (20%) – przemocy psychicznej. Sprawcami obu tych form przemocy najczęściej byli rodzice. Świadcami przemocy domowej (między rodzicami lub osoby dorosłej wobec innego dziecka) było 13% badanych uczniów¹². Najczęstszą formą przemocy fizycznej wobec dzieci są kary fizyczne (UNICEF, 2014). Klaps, poza podniesieniem głosu, jest najczęściej stosowaną przez polskich rodziców formą reakcji na niepożądane zachowanie. W ostatnich latach w Polsce spada przyzwolenie na stosowanie kar fizycznych, szczególnie na dawanie lania „za karę”, natomiast nadal co drugi Polak aprobuje dawanie dzieciom klapsów za karę (Jarosz, 2017; Włodarczyk, 2017). Większość rodziców (55%) przynajmniej raz dała dziecku klapsa, a co czwarty (25%) robi to od czasu do czasu (Jarosz, 2017). Dużo mniejszy odsetek rodziców przyznaje się do bicia ręką (24%) czy pasem (11%). Zdecydowanie najrzadziej polscy rodzice uderzają dzieci w twarz (Makaruk, 2013; Włodarczyk, 2017)¹³.

Z raportu podsumowującego działania Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” we wrześniu 2020 roku wynika, że w tym czasie osoby dyżurujące na infolinii przeprowadziły 1 889 rozmów. Wśród telefonujących zdecydowaną większość stanowiły kobiety (78%), jednak również mężczyźni nierzadko korzystali z możliwości uzyskania porady czy wsparcia.

¹⁰ J. Podlewska, R. Szredzińska, J. Włodarczyk „Analiza polskiego systemu ochrony dzieci przed krzywdzeniem”, Warszawa 2019, s. 11-13.

¹¹ Dane Komendy Głównej Policji <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie>, dostęp na 16.10.2020 r.

¹² Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę „Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci”, Warszawa, 2018.

¹³ J. Podlewska, R. Szredzińska, J. Włodarczyk „Analiza polskiego systemu ochrony dzieci przed krzywdzeniem”, Warszawa 2019, s. 14-16.

Numer infolinii wybierali głównie dorośli. W analizowanym okresie odebrano 16 połączeń od dzieci lub niepełnoletniej młodzieży (jest to 0,8% wszystkich rozmów). Wiele rozmów (38,0%) dyżurujący przeprowadzili z osobami doświadczającymi przemocy, jak również odebrali 324 połączenia (17,0% wszystkich rozmów) od świadków. Telefony od osób krzywdzących w dalszym ciągu zdarzają się sporadycznie. We wrześniu 2020 r. odnotowano ich tylko 22 (ok. 1,0% wszystkich rozmów). Osoby zgłaszające przemoc rzadko mówią o tylko jednym jej rodzaju. Przemoc psychiczna towarzyszy w zasadzie każdej z pozostałych form. Zgłaszało ją 605 osób (w tym 5 dzieci). Przemoc fizyczną zgłaszało 338 dzwoniących (w tym 5 dzieci). Odnotowano również niemały udział przemocy ekonomicznej oraz seksualnej. Na podstawie zebranych danych można stwierdzić, że w zdecydowanej większości przypadków zgłaszanych w Pogotowiu „Niebieska Linia” osobą krzywdzącą jest partner (54% opisywanych przypadków). W 9% zgłaszanych przypadków osoba stosująca przemoc nadużywa alkoholu. Dzwoniący nierzadko opisywali również sytuacje, w których osobami stosującymi przemoc byli rodzice. We wrześniu 2020 r. konsultanci odebrali 16 połączeń od osób niepełnoletnich: 11 od dziewcząt, 5 od chłopców, a 6 rozmów dotyczyło występowania przemocy¹⁴.

W świetle statystyk oraz dostępnej literatury przedmiotu, należy podkreślić, że przemoc nie jest zjawiskiem neutralnym płciowo, stanowiąc tym samym najbardziej drastyczny przejaw dyskryminacji ze względu na płeć. **Przemoc w bliskich relacjach najczęściej dotyka osoby najsłabsze i te, którym najtrudniej się obronić – kobiety, dzieci, osoby zależne.**

Przemoc w rodzinie a sytuacje nadzwyczajne

Przytoczone wyżej statystyki nie obejmują danych za rok 2020, kiedy w wielu krajach wprowadzono różnego rodzaju obostrzenia związane z funkcjonowaniem społecznym, ze względu na wystąpienie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2. Nasilenie przypadków występowania przemocy w rodzinie w tym czasie odnotowano w każdym kraju dotkniętym pandemią. Jak podała fundacja Human Doc zajmująca się m.in. promowaniem wiedzy o ważnych sprawach społecznych: „Wzrost przemocy na poziomie od 30 do 50 procent potwierdziły już Francja, Wielka Brytania, Chiny, Australia, Hiszpania czy Nowa Zelandia”. Te wskaźniki wymieniają też inne państwa¹⁵. **W szczególnie trudnej sytuacji podczas ograniczenia kontaktów społecznych w czasie pandemii znalazły się dzieci**, które po wprowadzeniu zdalnej edukacji straciły bezpośredni kontakt z nauczycielami, pedagogami i dalszą rodziną, która bywa często ich jedynym wsparciem w trudnych chwilach. Już w marcu 2020 roku Biuro RPO przygotowało

¹⁴ Raport podsumowujący działalność Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” we wrześniu 2020 roku prowadzonego przez Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na zlecenie PARPA <http://niebieskalinia.info/index.php/badania-i-analizy/72-podsumowanie-pracy-ogolnopolskiego-pogotowia-dla-ofiar-przemocy-w-rodzinie-niebieska-linia>, dostęp na 16.10.2020 r.

¹⁵ <https://stopuzaleznosciom.pl/artykuly/przemoc-w-rodzinie/przemoc-a-koronawirus-jak-i-dlaczego-pandemia-wywolala-lawine-agresji/>, dostęp na 15.10.2020 r.

listę rekomendacji, skierowanych pod adresem Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Komendanta Głównego Policji. Zaleca m.in. monitorowanie sytuacji rodzin zagrożonych przemocą, stworzenie dokładnego i ogólnodostępnego spisu świadczeń wspierających dla osób doświadczających przemocy domowej oraz uzupełnienie baz teleadresowych na stronie internetowej ministerstwa. Z kolei Polski oddział UNICEF przygotował rekomendacje dla samorządów i instytucji przeciwdziałających przemocy domowej. Zwrócono uwagę m.in. monitorowanie sytuacji dzieci w rodzinach, w których dochodziło do przemocy oraz wprowadzenie informacji o możliwościach pomocy z wykorzystaniem różnorodnych kanałów (sms, e-mail, portale społecznościowe, informacje przekazywane przez nauczycieli w czasie nauczania zdalnego). Ważne jest też zapewnienie lokalnego kontaktu telefonicznego lub mailowego do psychologów, pedagogów, pracowników socjalnych¹⁶. Wiele organizacji i instytucji zajmujących się pomocą osobom pokrzywdzonym przemocą w rodzinie rozwinęło różnorodne formy wsparcia w formie zdalnej obejmujące udostępnienie informatorów, poradników, instruktaży, przydatnych baz teleadresowych, ale również uruchomiono dodatkowe infolinie dla ofiar przemocy oraz rozpowszechniono dostęp do uzyskania specjalistycznej pomocy za pośrednictwem np. mediów społecznościowych. Ciekawym rozwiązaniem jest stworzenie aplikacji mobilnej „Twój Parasol” – z pozoru to aplikacja pogodowa, która pokazuje na ekranie telefonu aktualną pogodę dla wybranej lokalizacji. Wystarczy jednak dwa razy kliknąć w jej status, aby przełączyć się do ukrytego trybu bezpieczeństwa. Z tego poziomu można wezwać pomoc lub zarejestrować zdarzenie z użyciem mikrofonu w telefonie, aparatu lub robiąc notatki. Twój Parasol oferuje przegląd organizacji, u których można szukać wsparcia, a także daje wgląd w bazę materiałów edukacyjnych, w tym o Niebieskiej Karcie¹⁷.

Z pewnością jest to kierunek pożądaný, należy jednak zastanowić się, jakiego typu wsparcie w takich sytuacjach powinno być kierowane do osób pozbawionych swobodnego dostępu do internetu, a zamkniętych w przestrzeni domowej ze swoim oprawcą. Jednym z postulatów formułowanych przez organizacje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest zwrócenie uwagi na konieczność utworzenia przez policję ścieżki szybkiego i bezpiecznego kontaktu, dzięki której osoba doświadczająca przemocy będzie mogła powiadomić najbliższy komisariat. W niektórych krajach istnieje system hasel, których można użyć, idąc np. do sklepu czy apteki, a ich personel wówczas bezzwłocznie zawiadamia policję.

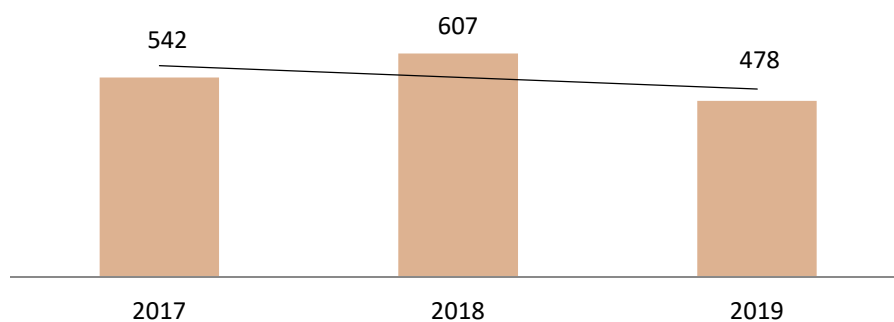
¹⁶ <https://regiony.rp.pl/z-regionu/25660-przemoc-w-rodzinie-w-czasie-pandemii-jak-pomagaja-miasta>, dostęp na 15.10.2020 r.

¹⁷ <https://twojparasol.com/>, dostęp na 18.10.2020 r.

Statystyki dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie w powiecie poznańskim

W ostatnich latach wzrastała liczba formularzy „Niebieska Karta” sporządzonych przez policję wśród mieszkańców powiatu poznańskiego, jednak **w ubiegłym roku nastąpił spadek tej liczby – o 21,3%** (129 formularzy). Może być to odzwierciedleniem tendencji ogólnopolskiej, gdzie również odnotowuje się spadek w tym zakresie. Należy jednak pamiętać, że zgodnie ze statystykami policji, liczba zgłoszonych przypadków przemocy w rodzinie jest kilkakrotnie większa niż liczba wydanych Niebieskich Kart, a pozostaje jeszcze sfera przypadków nie zgłoszonych do organów administracji państwowej.

Wykres 1 Liczba formularzy „Niebieska Karta” sporządzonych przez Policję dla mieszkańców powiatu poznańskiego w latach 2017-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej w Poznaniu

Przeważająca większość Niebieskich Kart sporządzonych przez Policję dla mieszkańców powiatu poznańskiego wszczyniała tę procedurę (422), a 11,7% z nich dotyczyło kolejnych przypadków przemocy w trakcie uruchomionej procedury (56).

Tabela 4 Liczba formularzy „Niebieska Karta” sporządzonych przez Policję dla mieszkańców powiatu poznańskiego w latach 2017-2019

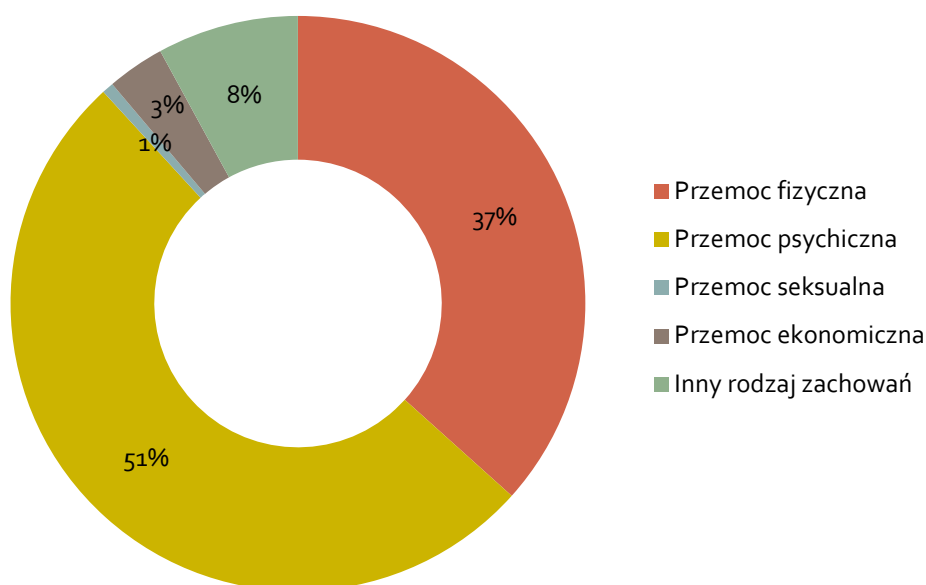
		2017	2018	2019
W tym	Liczba formularzy „Niebieska Karta” ogółem	542	607	478
	Wszczynających procedurę	461	511	422
	Kolejnych przypadków przemocy w trakcie procedury	81	96	56

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej w Poznaniu

Najczęściej spotykaną formą przemocy odnotowanej w odniesieniu do mieszkańców powiatu poznańskiego jest przemoc psychiczna (51%), a następnie przemoc fizyczna (37%). W dalszej kolejności zgłaszano inny rodzaj zachowań¹⁸ przemocowych (8%) i przypadki przemocy ekonomicznej (3%). Najrzadziej zgłaszane są przypadki przemocy seksualnej (1%).

¹⁸ Zgodnie ze wzorem druku A „Niebieska Karta” pod sformułowaniem *inny rodzaj zachowań* należy rozumieć niszczenie/uszkodzenie mienia, zabór/przywłaszczenie mienia, groźba karalna/znieważenie, zmuszanie do picia alkoholu, zmuszanie do spożywania środków odurzających lub substancji psychotropowych oraz niezleconych przez lekarza leków, inne działania na szkodę najbliższych.

Wykres 2 Struktura odnotowanych przypadków przemocy w rodzinie względem mieszkańców powiatu poznańskiego ze względu na rodzaj przemocy (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej w Poznaniu

W 2019 r. policjanci uruchamiając procedurę w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie powiatu poznańskiego ujawnili 341 przypadków występowania przemocy fizycznej. W porównaniu z 2017 rokiem nastąpił spadek stosowania tej formy przemocy o 15,6%. O 6,3% zmalała także liczba ujawnionych przypadków przemocy psychicznej oraz innych rodzajów zachowań – o 47,5%. Natomiast wzrost odnotowano w przypadku przemocy ekonomicznej – o 4 zgłoszone przypadki.

Tabela 5 Liczba odnotowanych przypadków przemocy w rodzinie względem mieszkańców powiatu poznańskiego w podziale na poszczególne formy w latach 2017-2019

FORMY PRZEMOCY	2017	2018	2019
Przemoc fizyczna	404	418	341
Przemoc psychiczna	511	547	479
Przemoc seksualna	7	7	6
Przemoc ekonomiczna	26	16	30
Inny rodzaj zachowań	141	56	74

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej w Poznaniu

Analizując statystyki dotyczące liczby mieszkańców, co do których zachodzi podejrzenie, że zostali dotknięci przemocą w rodzinie, to również w tej kategorii obserwujemy mniejszą liczbę przypadków. W powiecie poznańskim odnotowano 530 takich osób, co w porównaniu z rokiem 2017 oznacza spadek o 8,6% (50 osób).

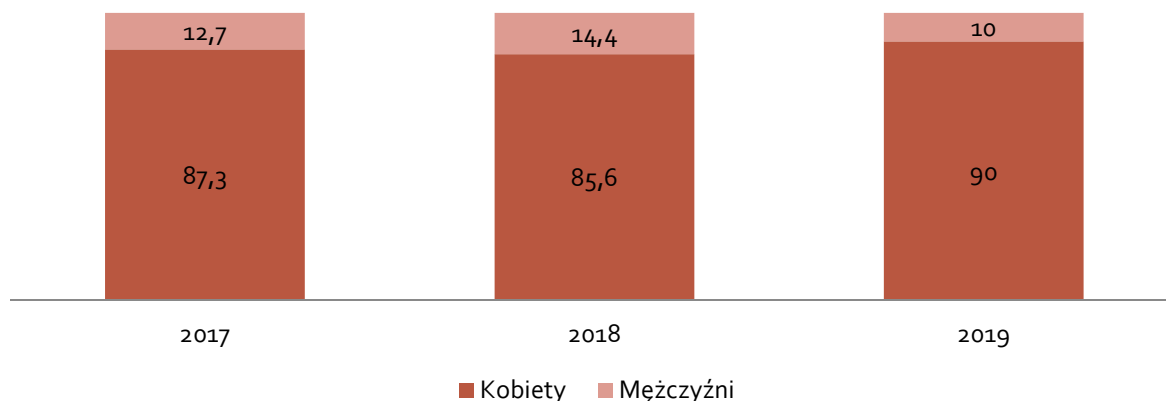
Tabela 6 Statystyki dotyczące liczby mieszkańców powiatu poznańskiego, co do których zachodzi podejrzenie, że zostali dotknięci przemocą w rodzinie w latach 2017-2019

LICZBA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE	2017	2018	2019
Kobiety ogółem	459	507	425
Do 65 r.ż.	425	465	394
Po 65 r.ż.	34	42	31
Mężczyźni ogółem	67	85	47
Do 65 r.ż.	59	79	42
Po 65 r.ż.	8	6	5
Małoletni	54	39	58
Ogółem	580	631	530

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej w Poznaniu

Najczęściej dotknięte przemocą są kobiety (80,2%), zwłaszcza te, które nie ukończyły 65 roku życia (92,7%), tendencja ta utrzymuje się w ostatnich latach. Odsetek mężczyzn będących ofiarami przemocy w rodzinie w porównaniu z 2017 rokiem zmalał – z 12,7% w 2017 roku do 10,0% w 2019 roku. Nieznacznie spadł także odsetek osób małoletnich, wobec których stosowana jest przemoc, z 11,6% do 10,9%.

Wykres 3 Struktura mieszkańców powiatu poznańskiego, co do których zachodzi podejrzenie, że zostali dotknięci przemocą w rodzinie w latach 2017-2019 ze względu na płeć (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej w Poznaniu.

Na podstawie sprawozdań Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu ustalono, że na terenie powiatu poznańskiego w 2019 r. **ogólna liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wynosiła 484 osoby**. W stosunku do 2017 r. nastąpił spadek o 11,7% liczby sprawców przemocy domowej, w tym mężczyzn o 11,4% natomiast kobiet o 10,0%. **Sprawcami przemocy w rodzinie są głównie mężczyźni**, w 2019 roku w powiecie poznańskim stanowili oni 90,3% tej grupy. W porównaniu z 2017 rokiem ich udział nieznacznie wzrósł (z 90,0%).

Tabela 7 Sprawcy przemocy domowej w powiecie poznańskim w latach 2017-2019

SPRAWCY PRZEMOCY DOMOWEJ	LICZBA SPRAWCÓW W 2017 R.	LICZBA SPRAWCÓW W 2018 R.	LICZBA SPRAWCÓW W 2019 R.
Ogółem	548	615	484
w tym: kobiety	50	81	45
w tym mężczyźni	493	533	437
w tym: nieletni	5	1	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej w Poznaniu.

Działania wspierające osoby dotknięte przemocą w rodzinie

Na terenie gmin powiatu poznańskiego **wobec osób doznających przemocy w rodzinie i świadków przemocy prowadzono wielozakresowe poradnictwo** – psychologiczne, prawne, socjalne, medyczne, zawodowe i rodzinne, wsparcie terapeutyczne oraz działalność informacyjna. W 2019 r. **specjalistycznym poradnictwem** objętych zostało 2 727 osób, a **działaniami terapeutycznymi** 909 osób. Ze wsparcia 13 punktów konsultacyjnych skorzystało 630 osób. W 2019 r. znacząco wzrosła ogólna liczba osób objętych poradnictwem i biorących udział w zajęciach terapeutycznych. Wzrost ten spowodowany został głównie utworzeniem w 2019 r. Lubońskiego Centrum Profilaktyki¹⁹.

Tabela 8 Liczba osób o doznających przemocy w rodzinie i świadków przemocy objętych wielozakresowym wsparciem na terenie powiatu poznańskiego w latach 2017-2019.

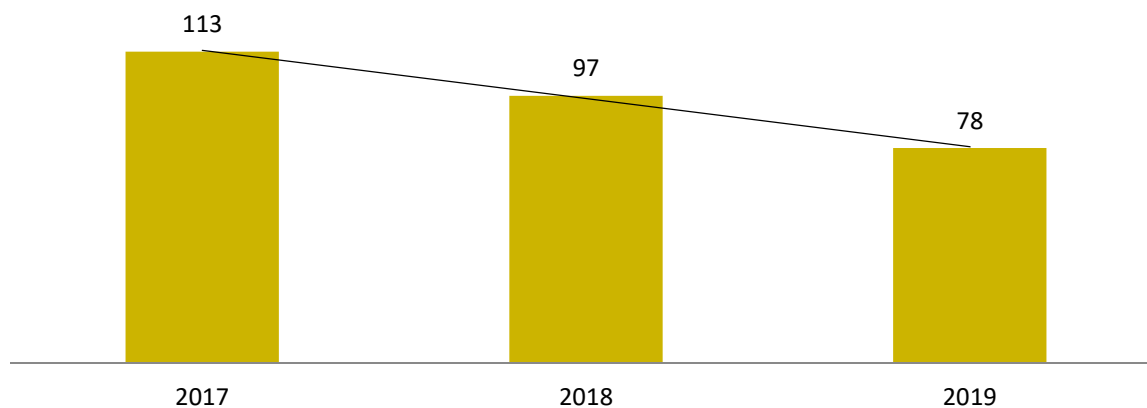
LICZBA OSÓB OBJĘTYCH WSPARCIEM	2017 R.	2018 R.	2019 R.
Liczba osób objętych poradnictwem	1 649	1 522	2 727
Liczba osób biorących udział w zajęciach terapeutycznych	88	95	909
Liczba osób korzystających z punktów konsultacyjnych	548	588	630

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej w Poznaniu.

Ośrodki pomocy społecznej działając na podstawie ustawy o pomocy społecznej, udzielają osobom dotkniętym problemem przemocy w rodzinie pomocy finansowej w formie zasiłków celowych, specjalnych zasiłków celowych, okresowych, pomocy żywnościowej w ramach programu FEAD, pomocy rzeczowej oraz w formie gorących posiłków w szkole, jak również pomocy w uzyskaniu zatrudnienia. Osoby wymagające wsparcia kierowano do Centrum Integracji Społecznej w celu aktywizacji społecznej i zawodowej, a także udzielano pomocy w załatwianiu spraw urzędowych (formalnych) w zakresie poprawy sytuacji socjalno-bytowej. W 2019 r. ze **świadczeń pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie skorzystało 78 rodzin** z powiatu poznańskiego. Liczba rodzin, które korzystały z ww. form wsparcia z roku na rok systematycznie maleje, a w porównaniu do 2017 roku zmniejszyła się o 31,0%. Dane te nie świadczą jednak o ograniczaniu zjawiska przemocy w rodzinie, raczej stanowią odbicie wyraźnie obserwowanej od kilku lat ogólnopolskiej tendencji spadku liczby osób i rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, bez względu na przyczynę.

¹⁹ Centrum oferuje specjalistyczne wsparcie zarówno w formie zajęć indywidualnych, jak i grupowych osobom doznającym przemocy, sprawcom przemocy oraz ich rodzinom.

Wykres 4 Liczba rodzin korzystających ze wsparcia finansowego z powodu wystąpienia przemocy w rodzinie w powiecie poznańskim w latach 2017-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej.

Ważną rolę w systemie wsparcia rodzin dotkniętych przemocą pełnią **zespoły interdyscyplinarne**, które zgodnie ze swoimi ustawowymi obowiązkami oraz w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty”, podejmowały działania interwencyjne w związku z przemocą domową (fizyczną, psychiczną, seksualną). Na posiedzenia grup roboczych zapraszane były nie tylko ofiary przemocy, ale także sprawcy. Zadaniem grup roboczych było przede wszystkim opracowanie indywidualnego planu pomocy rodzinie dotkniętej przemocą. W ramach swojej pracy członkowie diagnozowali problem przemocy w danej rodzinie oraz zapewniali bezpłatną pomoc prawną, medyczną, psychologiczną oraz socjalną dla ofiar przemocy.

W powiecie poznańskim w ramach działalności zespołów interdyscyplinarnych w 2019 roku uruchomiono 651 procedur Niebieskiej Karty, zakończono 306 takich procedur, odbyło się 77 posiedzeń zespołu interdyscyplinarnego i powołano 806 grup roboczych do wsparcia indywidualnych przypadków przemocy w rodzinie. Z danych sprawozdawczych wynika, że w porównaniu z 2017 rokiem zmniejszyło się obciążenie zespołów interdyscyplinarnych – spadła liczba uruchamianych przez nie procedur Niebieskiej Karty (o 110), a także liczba zakończonych procedur Niebieskiej Karty (o 68). W związku z tym odbyło się mniej posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych (o 21), jak również powołanych zostało mniej grup roboczych (o 93).

Tabela 9 Działalność zespołów interdyscyplinarnych w powiecie poznańskim 2017-2019

	2017	2018	2019
liczba uruchomionych procedur Niebieskiej Karty	682	758	651
liczba zakończonych procedur Niebieskiej Karty	374	310	306
liczba posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych	98	72	77
liczba powołanych grup roboczych	899	840	806

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OPS.

Z kontroli przeprowadzonej w 2016 r. przez Najwyższą Izbę Kontroli wynika, że zespoły interdyscyplinarne przyczyniają się do poprawy sytuacji ofiar przemocy, jednak są jeszcze zbyt mało skuteczne, by problem przemocy trwale rozwiązać, głównie ze względu na brak narzędzi oddziaływania na sprawców przemocy. NIK zwraca również uwagę na nierówny udział przedstawicieli różnych służb, w tym małą aktywność przedstawicieli ochrony zdrowia i gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (NIK, 2016). Zdecydowana większość procedur jest wszczynana przez policję (78,39%), 11,97% przez pomoc społeczną, 4,74% przez przedstawicieli oświaty, 4,20% przez gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, najmniej zaś przez pracowników ochrony zdrowia (jedynie 0,66%) (MRPiPS, 2019). Ponadto NIK wskazuje na brak odrębnego finansowania na działania zespołów oraz nieodciążenie z innych obowiązków pracowników delegowanych do prac w zespołach (NIK, 2016)²⁰.

Istotną formą wsparcia mieszkańców poszkodowanych przemocą w rodzinie jest możliwość zagwarantowania im tymczasowego schronienia. Na terenie powiatu poznańskiego zlokalizowany jest Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Kobylnicy, zapewniający kompleksową pomoc osobom i rodzinom będącym w różnego typu kryzysach, ze szczególnym uwzględnieniem ofiar przemocy w rodzinie. Ośrodek świadczy pomoc ambulatoryjnie oraz dysponuje 16. miejscami całodobowego pobytu. W 2019 roku skorzystały z niego 132 osoby.

Do zadań Ośrodka należy w szczególności:

- udzielenie szybkiej i doraźnej pomocy osobom znajdującym się w sytuacji kryzysowej, z wyłączeniem przypadków dotyczących bezdomności,
- prowadzenie poradnictwa specjalistycznego: psychologicznego, socjalnego, prawnego oraz pedagogicznego,

²⁰ Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę „Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci”, Warszawa 2018, s.36.

- organizacja grup wsparcia oraz grup edukacyjno-terapeutycznych dla mieszkańców hostelu,
- prowadzenie mieszkań chronionych,
- realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- prowadzenie terapii wspierającej,
- współpraca z różnymi instytucjami pomocowymi oraz w ramach zespołów interdyscyplinarnych dotyczących problemu przemocy w rodzinie

W skład Ośrodka Interwencji Kryzysowej wchodzi hostel, w którym można w sytuacjach kryzysowych uzyskać schronienie na okres 3 m-cy. Przyjęcie do hostelu wymaga uzyskania skierowania Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Poznaniu, a w nagłych sytuacjach – na wniosek osoby zainteresowanej, w wyniku interwencji policji czy innych instytucji społecznych i charytatywnych (wówczas formalności regulowane są w drugiej kolejności). Mieszkańcy hostelu są objęci specjalistyczną pomocą specjalistów korzystają z codziennego wsparcia, a także są motywowani do dalszej aktywności i realizacji planów – w procesie usamodzielniania dużą rolę pełni praca socjalna dzięki, której klienci aktywizują się uczą się samodzielności w dalszym życiu po opuszczeniu hostelu. Hostel składa się z 8 pokoi, w których znajduje się 16 miejsc. Pomieszczenia rozlokowane są na dwóch kondygnacjach – na każdej kondygnacji znajduje się wyposażona kuchnia, łazienka, WC przeznaczone do wspólnego użytku, jak również jeden wspólny dla wszystkich mieszkańców pokój dzienny – świetlica z telewizorem. Klienci hostelu mają zapewnione całodzienne wyżywienie²¹. Przy OIK w Kobylnicy funkcjonują także **3 mieszkania chronione treningowe**, oferujące 9 miejsc. W 2019 roku skorzystało z nich 8 osób. W zasobach Miasta Poznania funkcjonuje Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Chybach, w którym mieści się Hostel Interwencji Kryzysowej oraz Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie. Hostel przeznaczony jest jedynie dla mieszkańców Poznania, za to w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie pomoc mogą uzyskać wszyscy mieszkańcy województwa wielkopolskiego.

Sytuacja związana z infrastrukturą mieszkaniową w powiecie poznańskim nie jest zła, jeśli chodzi o lokale dostępne na wolnym rynku. Pod koniec 2019 r. w powiecie poznańskim do użytkowania zostało oddanych 4 888 budynków mieszkalnych. W przeliczeniu na 10 000 mieszkańców przypadają tu niemal 124 mieszkania, a na 1 000 zawartych małżeństw liczba ta wynosi 2 538 (wartości te są dwukrotnie wyższe niż dla średniej wojewódzkiej, a powiat poznański zajmuje pod tym względem pierwsze miejsce w województwie). Jednakże z danych wynika, że spada dostępność lokali znajdujących się w zasobie samorządów lokalnych, z których mogliby skorzystać mniej zamożni

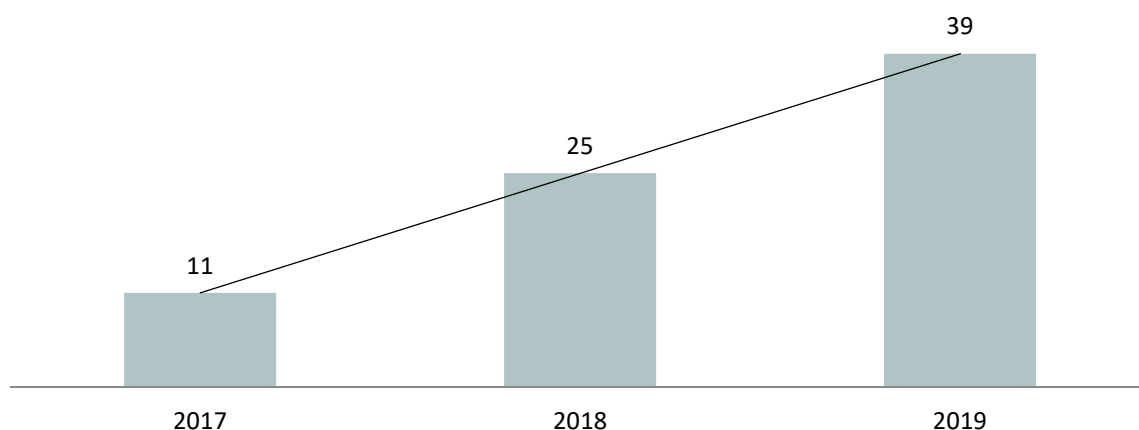
²¹ <http://www.oikkobylnica.powiat.poznan.pl/sub,pl,o-osrodka.html>, dostęp na 16.10.2020 r.

mieszkańcy w sytuacjach dla nich kryzysowych. Gminy powiatu poznańskiego w 2019 r. dysponowały 2 140 mieszkaniami komunalnymi (w porównaniu z rokiem 2017 nastąpił spadek o 6 mieszkań) oraz zaledwie 202 lokalami socjalnymi (w porównaniu z rokiem 2017 nastąpił spadek o 52 lokale, tj. o 25,7%), przy czym oczekiwano na nie 191 os. – liczba ta wskazuje na potrzebę podwojenia zasobu lokali socjalnych zlokalizowanych na terenie powiatu²².

Działania podejmowane wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Wśród działań podjętych wobec sprawców przemocy w rodzinie przez Policję wymienia się przede wszystkim **zatrzymanie sprawców przemocy**. W 2019 roku w powiecie poznańskim zatrzymanych zostało z tego powodu 70 osób, w 2018 roku – 83 osoby, a w roku 2017 – 104 osoby. W ramach izolowania osób stosujących przemoc od członków rodzin wydane zostały także orzeczenia dotyczące **opuszczenia przez sprawcę lokalu** zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną oraz dotyczące obowiązku powstrzymywania się sprawcy od kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną. **Zarówno liczba pierwszego, jak i drugiego typu orzeczeń wzrasta** i w 2019 roku na terenie powiatu poznańskiego zostało wydanych 39 orzeczeń nakazujących sprawcom przemocy opuszczenie lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną i 116 orzeczeń zakazujących kontaktowania się sprawców przemocy z ich ofiarami.

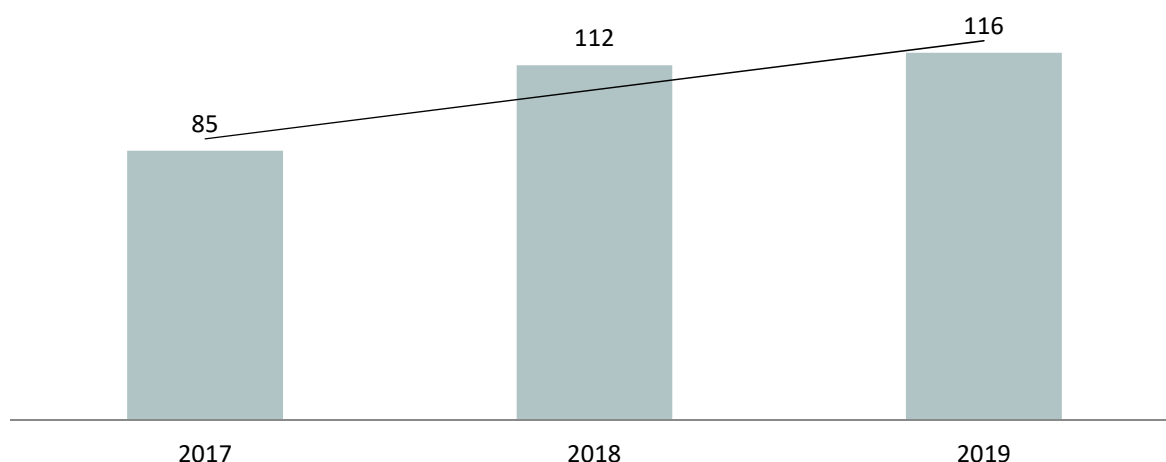
Wykres 5 Liczba orzeczeń dotyczących opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną w powiecie poznańskim w latach 2017-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej w Poznaniu

²² Dane pochodzą ze Sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej za 2019 rok.

Wykres 6 Liczba orzeczeń dotyczących obowiązku powstrzymywania się sprawcy od kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną w powiecie poznańskim w latach 2017-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej w Poznaniu

W ramach natychmiastowej pomocy rodzinom osób stosujących przemoc w rodzinie podejmowano działania poprzez zatrzymanie osób stosujących przemoc, doprowadzenie do izby wytrzeźwień lub doprowadzenie do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych. W 2019 r. zatrzymanych zostało 70 sprawców, 54 zostało przewiezionych do izb wytrzeźwień a 32 trafiło do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych.

W każdej z gmin powiatu poznańskiego realizowano wsparcie osób stosujących przemoc poprzez motywowanie i wskazywanie pozytywnych aspektów wynikających ze zgłoszenia się do uczestnictwa w programach adresowanych do sprawców przemocy. Prowadzono indywidualne spotkania ze sprawcami przemocy, oferowano możliwość skorzystania z wsparcia psychologa. Prowadzono również rozmowy z osobami nadużywającymi alkoholu.

Według danych Zespołów Kuratorskiej Służby Sądowej w 2019 r. na terenie powiatu poznańskiego były wykonywane 22 orzeczenia dotyczące obowiązku uczestnictwa sprawcy przestępstwa w **programach korekcyjno-edukacyjnych**. W porównaniu do 2017 r. liczba orzeczeń wrosła o 8. W 2019 r. Fundacja PCPS – Poznańskie Centrum Profilaktyki Społecznej w Poznaniu, na zlecenie powiatu poznańskiego, objęła mieszkańców powiatu poznańskiego stosujących przemoc wobec członków rodziny 2 programami:

- programem korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy – wzięło w nim udział 10 mężczyzn,
- programem psychologiczno-terapeutycznym – wzięło w nim udział 10 mężczyzn.

Ponadto, w ramach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie w Luboniu realizowano program 'SIŁACZ' dla 1 sprawcy. Biorąc pod uwagę fakt, że w 2019 r. w gminach powiatu poznańskiego intensywne oddziaływania motywujące do wzięcia udziału w programach adresowanych do sprawców przemocy prowadzono wobec 200 sprawców przemocy, to liczba osób, które zgłosiły się do programów, nadal nie jest satysfakcjonująca²³.

Współpraca międzysektorowa na rzecz zapobiegania przemocy w rodzinie w powiecie poznańskim

Kompleksowe działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie wymagają skutecznej koordynacji, wzmocnienia i pełnej realizacji zadań przez różnego rodzaju podmioty i instytucje, m.in.:

- zespoły interdyscyplinarne,
- powiatowe centrum pomocy rodzinie,
- ośrodki pomocy społecznej,
- gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych,
- komisariaty policji,
- straż gminną,
- placówki oświatowe,
- poradnie psychologiczno-pedagogiczne,
- placówki ochrony zdrowia,
- organizacje pozarządowe i instytucje kościelne.

Szczególnie istotną grupą działań realizowanych przez ww. podmioty, mającą na celu zwiększenie świadomości społecznej na temat przemocy w rodzinie są różnego rodzaju **działania profilaktyczne**, edukacyjne wśród mieszkańców powiatu. W ramach obowiązującego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Poznańskim na lata 2013-2020 na terenie powiatu poznańskiego organizowane były liczne warsztaty, wykłady, prelekcje, pogadanki, co ważne ich odbiorcami często byli najmłodsi, uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Również zespoły interdyscyplinarne opracowywały i rozpowszechniały materiały informacyjno-edukacyjne, instruktażowe dotyczące rozpoznawania, ujawniania oraz postępowania interwencyjnego w przypadku podejrzenia występowania przemocy w rodzinie. Ważną działalność wspierającą dzieci i młodzież z rodzin doświadczających różnych problemów w rodzinie, w tym przemocy, prowadzą placówki wsparcia dziennego, które w ramach pomocy rodzinie obejmują opieką i wychowaniem dzieci w czasie pozalekcyjnym. Do placówek wsparcia dziennego zalicza się m. in. świetlice i kluby środowiskowe oraz ogniska wychowawcze. Sprawują one funkcje opiekuńcze, wspierają rodziców w wychowywaniu dzieci, uczą gospodarowania czasem, odpowiedzialności, obowiązkowości. W placówkach tych prowadzi się zajęcia socjoterapeutyczne, wspomagające dzieci z zaburzeniami zachowania. Powiat poznański dysponuje **8 placówkami wsparcia**

²³ Sprawozdanie z realizacji Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w powiecie poznańskim za rok 2019.

dziennego (4 w gm. Tarnowo Podgórne, 2 w gm. Kleszczewo, 1 w gm. Puszczykowo i 1 w gm. Rokietnica, oferującymi łącznie 171 miejsc), które dysponować mogą ofertą pomocową dla dzieci i młodzieży doświadczającej przemocy oraz ich rodzin.

Jednym z działań podejmowanych przez gminy w celu zmniejszenia intensywności oddziaływania czynników współwystępujących z przemocą, jest **coroczna kontrola punktów sprzedaży i konsumpcji alkoholu**. Prowadzili je członkowie Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Straż Miejska, Policja. W trakcie kontroli przypominano sprzedawcom o ich obowiązkach związanych ze sprzedażą alkoholu, przypominano o zakazie sprzedaży alkoholu osobom nieletnim, nietrzeźwym oraz pod zastaw. Na terenie powiatu poznańskiego dokonano kontroli punktów sprzedaży i konsumpcji alkoholu, w 2019 r. odbyło się 116 kontroli, w 2018 – 113, a w 2017 – 184 kontrole)²⁴.

Coroczną formą współpracy powiatu poznańskiego z organizacjami pozarządowymi jest **zlecanie zadań publicznych** mających na celu zapobieganie zjawisku przemocy w rodzinie, w szkole i w środowisku lokalnym oraz przeciwdziałanie patologiom społecznym i uzależnieniom. W 2019 roku przez Fundację PCPS-Poznańskie Centrum Profilaktyki Społecznej zrealizowane zostały 3 zadania:

- Poddanie sprawców przemocy domowej oddziaływaniom terapeutyczno-edukacyjnym w celu zmniejszania negatywnych skutków przemocy domowej, zwiększeniu zdolności uczestników programu do kontroli własnych zachowań, zapobieganiu eskalacji przemocy domowej i wzrostu krytycyzmu wobec zachowań przemocowych – zlecenie na kwotę 10 000 zł,
- Zrealizowano 35 czterogodzinnych dyżurów informacyjno-konsultacyjnych, przeprowadzono 25 godzin sesji indywidualnych w zakresie poradnictwa psychologicznego, psychoedukacji i terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, przeprowadzono 30 sesji indywidualnych w zakresie terapii traumy – zlecenie na kwotę 12 000 zł.
- W ramach realizacji projektu przeprowadzona została konsultacyjno-wspierająca superwizja grupowa dla specjalistów pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie – zlecenie na kwotę 7 000 zł²⁵.

Znaczącym zasobem powiatu poznańskiego są liczne prężnie działające organizacje pozarządowe, które mogą być znaczącymi partnerami dla lokalnych samorządów w realizacji zadań na rzecz rodziny. W kontekście organizacji działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie ważne jest, aby w przyszłych konkursach ofert uwzględniane były nadal działania bezpośrednio dedykowane omawianej kategorii rodzin.

²⁴ Dane ze Sprawozdań z realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Poznańskim na lata 2013-2020.

²⁵ Dane Wydziału Promocji i Aktywności Społecznej Starostwa Powiatowego.

Lektura Sprawozdań z realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Poznańskim na lata 2013-2020 potwierdza rekomendacje organizacji międzynarodowych, w tym WHO, Komisji Europejskiej czy Komitetu Ochrony Praw Dziecka, odnoszące się do konieczności położenia większego nacisku na działania mające na celu zwiększenie zaangażowania tak ważnego partnera, jakim jest system ochrony zdrowia, zwłaszcza w zakresie usług profilaktyki uniwersalnej, pełniejszej realizacji zapisów prawnych, zwiększenia zaangażowania personelu ochrony zdrowia w identyfikację czynników ryzyka krzywdzenia dzieci oraz działania interwencyjne, a także w promowanie czynników ochronnych²⁶.

Objęcie osób doświadczających przemocy w rodzinie profesjonalnym wsparciem jest możliwe dzięki prowadzeniu działań przyczyniających się do wzrostu wiedzy i świadomości służb odpowiedzialnych za przeciwdziałanie zjawiska przemocy w rodzinie. We wszystkich gminach powiatu poznańskiego w 2019 r. rozwój i profesjonalizację działań specjalistów pracujących z osobami dotkniętymi przemocą i sprawcami przemocy realizowano poprzez zorganizowanie w ramach interdyscyplinarnej współpracy 47 szkoleń, warsztatów dla 316 osób, udział w seminariach czy superwizji.

²⁶ Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę „Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci”, Warszawa, 2018, s. 48.

Analiza SWOT

Dobór odpowiednich celów i zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy wymaga analizy kondycji powiatu poznańskiego w obszarze związanym z tym właśnie zagadnieniem. Służy temu refleksja nad lokalnym potencjałem oraz barierami, czyli analiza SWOT. Nazwa ta to akronim angielskich słów: *strenghts* (mocne strony), *weaknesses* (słabe strony), *opportunities* (szanse w otoczeniu), *threats* (zagrożenia w otoczeniu). Realizacja SWOT pozwala na określenie głównych kierunków działania w zakresie polityk publicznych. Poniżej zaprezentowana została analiza SWOT powiatu poznańskiego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY

SŁABE STRONY

- Na terenie powiatu poznańskiego istnieje rozbudowane otoczenie instytucjonalne z potencjałem do kompleksowej realizacji zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy i wsparcia osób doświadczających kryzysów, w tym przemocy.
- Na terenie Powiatu zlokalizowany jest Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Kobylnicy, przy którym funkcjonuje hostel oraz 3 mieszkania chronione treningowe.
- Na terenie Powiatu działają organizacje pozarządowe w obszarze wspierania rodziny.
- Powiat poznański zleca organizacjom pozarządowym działania w obszarze zapobiegania zjawisku przemocy w rodzinie,
- W Powiecie działa rozbudowana sieć poradnictwa, w tym świadczona jest nieodpłatna pomoc prawna i psychologiczna dla potrzebujących mieszkańców.
- Prowadzone są liczne działania profilaktyczne i edukacyjne zwiększające świadomość mieszkańców w zakresie przemocy w rodzinie.
- Zwiększa się profesjonalizacja działań specjalistów pracujących z osobami dotkniętymi przemocą i sprawcami przemocy dzięki licznym szkoleniom, warsztatom, akcjom edukacyjnym czy superwizji.
- Zwiększa się liczba orzeczeń mających na celu natychmiastową izolację sprawców przemocy w rodzinie, co wskazuje, że policja coraz częściej dostrzega wagę stanowczych działań i zdecydowanej ingerencji w sytuacji kryzysowych.

- Niewystarczające zasoby lokalowe, aby zagwarantować docelowe schronienie potrzebującym mieszkańcom Powiatu poszkodowanym przemocą w rodzinie (spadająca liczba lokali komunalnych, deficyt mieszkań socjalnych).
- Brak wypracowanych mechanizmów wsparcia kierowanych do osób pozbawionych swobodnego dostępu do Internetu (w tym szczególnie dzieci), a zamkniętych w przestrzeni domowej ze swoim oprawcą podczas ograniczeń w kontaktach społecznych wprowadzanych w sytuacjach nadzwyczajnych (np. w czasie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2).
- Niedostateczne zaangażowanie w działania w ramach systemu współpracy między-sektorowej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie ze strony tak ważnego partnera, jakim jest system ochrony zdrowia.
- Brak mechanizmów obligujących sprawców przemocy w rodzinie do uczestnictwa w programach korekcyjnych adresowanych do tej grupy osób.

SZANSE

- Na terenie powiatu poznańskiego realizowany jest Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy, który oferuje szereg form wsparcia dla rodzin, w których występuje problem przemocy.
- Na terenie Miasta Poznania zlokalizowany jest Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia, z którego mogą skorzystać wszyscy mieszkańcy województwa wielkopolskiego,
- Możliwość skorzystania przez Powiat ze środków zewnętrznych (ministerialne i unijne) na finansowanie usług społecznych, w tym usług dedykowanych rodzinom dotkniętym przemocą.
- Mieszkańcy powiatu poznańskiego z uwagi na korzystną lokalizację (bliskość Miasta Poznania) i dobrze zorganizowany transport publiczny mają łatwy dostęp do katalogu zróżnicowanych usług wzmacniających potencjał rodziny.
- Spada liczba procedur Niebieskich Kart, co może wskazywać na zmniejszanie się występowania skali przemocy w rodzinie.
- Ze statystyk wynika, że spada skala przemocy w rodzinie wobec osób nieletnich, co jest efektem zmniejszenia się społecznego przyzwolenia na stosowanie kar fizycznych wobec dzieci.

ZAGROŻENIA

- Wzrasta problem uzależnienia od alkoholu i substancji odurzających, co przekłada się na wzrost ryzyka wystąpienia zachowań dysfunkcyjnych w rodzinie, w tym przemocy.
- Spada liczba klientów pomocy społecznej (głównie z uwagi na pobieranie świadczenia wychowawczego, a nie z uwagi na rozwiązanie problemów opiekuńczo-wychowawczych), w tym rodzin korzystających z pomocy z tytułu przemocy w rodzinie, co wskazuje na funkcjonowanie problemu przemocy w rodzinie poza systemem wsparcia.
- Część mieszkańców wymyka się statystykom publicznym dotyczącym przemocy, np. osoby zależne, osoby z niepełnosprawnościami. To zagadnienie rozpoznane jest raczej jakościowo, a nie ilościowo. Brak statystyk oznacza brak uwzględnienia tych wrażliwych kategorii w grupie odbiorców wsparcia.
- Wzrasta udział przemocy psychicznej, stosowanej w rodzinie, którą trudniej zweryfikować i z powodu której trudniej jest zastosować procedury izolujące sprawcę.

Cel główny, cele szczegółowe i zadania *Programu*

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Poznańskim na lata 2021-2026 składa się z celu głównego, którego doprecyzowaniem jest sześć celów szczegółowych. Następnie dokument proponuje konkretne zadania służące realizacji celów szczegółowych.

Uzasadnieniem dla wyboru celów i zadań *Programu* była diagnoza społeczna powiatu poznańskiego na którą składała się przede wszystkim diagnoza usług oraz ocena zasobów instytucji i organizacji działających w obszarze przemocy w rodzinie. Użytecznym narzędziem planowania była również analiza SWOT, która pozwoliła uchwycić obszary wymagające szczególnej uwagi ze strony samorządu. W następstwie przeprowadzonej diagnozy problemu oraz analizy SWOT wyodrębniono sześć celów szczegółowych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy.

Celem głównym *Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Poznańskim na lata 2021-2026* jest zwiększenie skuteczności działań na rzecz osób i rodzin doświadczających przemocy oraz osób stosujących przemoc poprzez organizowanie, wspieranie i rozwijanie wysokiej jakości usług społecznych i działań.

CEL GŁÓWNY

Zwiększenie skuteczności działań na rzecz osób i rodzin doświadczających przemocy oraz osób stosujących przemoc poprzez organizowanie, wspieranie i rozwijanie wysokiej jakości usług społecznych oraz podejmowanie działań interwencyjnych i profilaktycznych

Cele szczegółowe prezentują się natomiast następująco:

CELE SZCZEGÓŁOWE

CEL SZCZEGÓŁOWY 1	Rozwój usług społecznych dla osób doświadczających przemocy lub zagrożonych przemocą w rodzinie
CEL SZCZEGÓŁOWY 2	Podejmowanie działań profilaktycznych i edukacyjnych wśród młodzieży szkolnej podnoszących świadomość na temat problemu przemocy
CEL SZCZEGÓŁOWY 3	Podnoszenie świadomości społeczności lokalnych w zakresie poszanowania praw człowieka i życia rodzinnego bez przemocy
CEL SZCZEGÓŁOWY 4	Wsparcie służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie
CEL SZCZEGÓŁOWY 5	Zapewnienie skutecznych instrumentów wsparcia dla sprawców przemocy w rodzinie
CEL SZCZEGÓŁOWY 6	Wzmocnienie bezpieczeństwa osób starszych

Wszystkie cele szczegółowe oraz towarzyszące im zadania zostały rozpisane w poniższej tabeli.

CEL SZCZEGÓŁOWY	ZADANIA
ROZWÓJ USŁUG SPOŁECZNYCH DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY LUB ZAGROŻONYCH PRZEMOCĄ W RODZINIE	▪ Udzielanie bezpłatnych porad prawnych, socjalnych i rodzinnych dla osób doświadczających przemocy w rodzinie ▪ Rozwój poradnictwa psychologicznego świadczonego przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Poznaniu ▪ Włączenie mediacji do katalogu nieodpłatnych usług prawnych oferowanych osobom mniej zamożnym ▪ Informowanie o lokalnych telefonach zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób doświadczających przemocy

PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNYCH I EDUKACYJNYCH WŚRÓDMŁODZIEŻY SZKOLNEJ PODNOŚĄCYCH ŚWIADOMOŚĆ NA TEMAT PROBLEMU PRZEMOCY	▪ Wspieranie szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez powiat poznański w działaniach edukacyjnych zwiększających świadomość zjawiska przemocy w rodzinie oraz przemocy rówieśniczej ▪ Wspieranie finansowe i organizacyjne przedsięwzięć w formie konkursów, konferencji, wystaw na temat ochrony praw dziecka i wartości rodzinnych realizowanych w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez powiat poznański ▪ Zwiększenie dostępu dzieci i młodzieży do aktywnych form spędzania czasu wolnego, m.in. poprzez rozszerzenie oferty zajęć pozaszkolnych uwzględniających tematykę komunikacji bez przemocy, asertywności, konstruktywnych sposobów radzenia sobie w trudnych sytuacjach interpersonalnych ▪ Wspieranie działań poradni psychologiczno-pedagogicznych w działaniach służących podnoszeniu kompetencji wychowawczych rodziców i nauczycieli
PODNOŚCENIE ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH W ZAKRESIE POSZANOWANIA PRAW CZŁOWIEKA I ŻYCIA RODZINNEGO BEZ PRZEMOCY	▪ Organizowanie lokalnych kampanii społecznych oraz konferencji temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie ▪ Wspieranie organizacji lokalnych festynów, imprez propagujących styl życia wolny od przemocy ▪ Opracowanie i upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjne w formie broszur i ulotek dla osób doświadczających przemocy, sprawców oraz świadków ▪ Regularne zamieszczanie informacji o formach wsparcia dla osób doświadczających przemocy na stronie internetowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Poznaniu ▪ Kontynuowanie współpracy z Policją w zakresie wspólnych działań profilaktycznych skierowanych do osób szczególnie zagrożonych ryzykiem przestępstw, m.in.: młodzież, seniorzy
WSPARCIE SŁUŻB I PRZEDSTAWICIELI PODMIOTÓW REALIZUJĄCYCH DZIAŁANIA Z ZAKRESU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE	▪ Inicjowanie grup wsparcia i sieci współpracy pedagogów i psychologów szkolnych ▪ Promowanie i inicjowanie szkoleń dla specjalistów z zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych w zakresie nawiązywania efektywnych relacji pomocowych z osobami doświadczającymi przemocy i sprawcami przemocy ▪ Opracowanie standardów współpracy i metodyki wsparcia dla służb społecznych świadczących bezpośrednią pomoc w środowiskach zagrożonych przemocą w sytuacji zagrożenia

ZAPEWNIENIE SKUTECZNYCH
INSTRUMENTÓW WSPARCIA
DLA SPRAWCÓW PRZEMOCY
W RODZINIE

epidemiologicznego wywołanego pandemią koronawirusa

- Opracowanie bazy dobrych praktyk w zakresie efektywnego rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie, szczególnie w sytuacji pandemii koronawirusa
- Promowanie metody superwizji jako skutecznego sposobu przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu specjalistów z organizacji i instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy
- Inicjowanie interdyscyplinarnej współpracy pomiędzy podmiotami i instytucjami działającymi w obszarze wspierania rodziny i przeciwdziałania przemocy w powiecie poznańskim
- Wspieranie organizacji pozarządowych realizujących projekty dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla interdyscyplinarnych zespołów powołanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- Organizacja i realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego oraz psychologiczno-terapeutycznego dla sprawców przemocy w rodzinie
- Inicjowanie oferty działań terapeutycznych dla osób samo diagnozujących agresywne zachowania wobec bliskich osób
- Tworzenie kanałów komunikacji umożliwiających dobrowolne zgłaszanie się osób mających problemy w relacjach rodzinnych i partnerskich do programów korekcyjno-edukacyjnych
- Upowszechnianie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych wśród osób, dla których oddziaływania korekcyjno-edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii
- Wsparcie dla uczestników programu korekcyjno-edukacyjnego po zakończeniu programu poprzez ofertę wsparcia psychologicznego dla osób zainteresowanych dalszą pomocą
- Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez ankiety ewaluacyjne z uczestnikami

WZMOCNIENIE
BEZPIECZEŃSTWA
OSÓB STARSZYCH

- Realizowanie kampanii i innych działań profilaktycznych służących przeciwdziałaniu przemocy wobec osób starszych
- Inicjowanie szkoleń wśród kadry instytucji mających kontakt z osobami starszymi na temat przemocy wobec osób starszych i diagnozy jej przejawów
- Promowanie technologii ICT i innowacji społecznych zwiększających bezpieczeństwo fizyczne i zdrowotne osób starszych

Wskaźniki realizacji Programu

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Powiatu Poznańskiego na lata 2021-2026 to dokument o charakterze użytkowym. Oznacza to, że dostarcza on narzędzi do wprowadzania zmian w rzeczywistości społecznej, szczególnie zaś w obszarze związanym ze zjawiskiem przemocy w rodzinie. Jednak warunkiem tego, aby sprawdzić czy i w jakim stopniu te zmiany zaszły, jest zaproponowanie zestawu wskaźników pozwalających określić skalę modyfikacji.

W dalszej części tego rozdziału przedstawione zostały wskaźniki, które umożliwiają monitorowanie każdego wymienionego w *Programie* zadania. Do niektórych zadań zaproponowana została większa liczba wskaźników. W takich wypadkach można traktować je w sposób alternatywny (wybrać jeden ze wskaźników) lub komplementarny (pomiar realizacji zadania zapewni dopiero analiza wszystkich zaproponowanych wskaźników).

Należy podkreślić, że większość wskaźników ma charakter kontekstowy. Oznacza to, że wartości wskaźników analizować trzeba w odniesieniu do ich wartości sprzed okresu wdrażania *Programu* (np. wartości z 2024 roku a wartości z 2018 roku) albo – w ramach ewaluacji śródkresowej – w odniesieniu do określonego etapu wdrażania *Programu* (np. wartości z 2021 a 2024 roku).

W kolejnych kolumnach poniższych tabel do każdego z celów szczegółowych wskazane zostały pakiety zadań z nimi związanych oraz przypisane do nich wskaźniki.

CEL SZCZEGÓŁOWY	ZADANIA	WSKAŹNIKI
ROZWÓJ USŁUG SPOŁECZNYCH DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY LUB ZAGROŻONYCH PRZEMOCĄ W RODZINIE	▪ Udzielanie bezpłatnych porad prawnych, socjalnych i rodzinnych dla osób doświadczających przemocy w rodzinie ▪ Rozwój poradnictwa psychologicznego świadczonego przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Poznaniu ▪ Włączenie mediacji do katalogu nieodpłatnych usług prawnych oferowanych osobom mniej zamożnym ▪ Informowanie o lokalnych telefonach zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób doświadczających przemocy	▪ Liczba udzielonych porad prawnych, socjalnych i rodzinnych dla osób doświadczających przemocy w rodzinie ▪ Liczba osób, które skorzystały z wsparcia psychologicznego w OIK oraz Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Poznaniu ▪ Obecność mediacji w katalogu nieodpłatnych usług prawnych oferowanych osobom mniej zamożnym ▪ Liczba osób, która skorzystała z mediacji ▪ Liczba działań nakierowanych na informowanie o lokalnych telefonach zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób doświadczających przemocy
PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNYCH I EDUKACYJNYCH WŚRÓDMŁODZIEŻY SZKOLNEJ PODNOSZĄCYCH ŚWIADOMOŚĆ NA TEMAT PROBLEMU PRZEMOCY	▪ Wspieranie szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez powiat poznański w działaniach edukacyjnych zwiększających świadomość zjawiska przemocy w rodzinie oraz przemocy rówieśniczej ▪ Wspieranie finansowe i organizacyjne przedsięwzięć w formie konkursów, konferencji, wystaw na temat ochrony praw dziecka i wartości rodzinnych realizowanych w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez powiat poznański ▪ Zwiększenie dostępu dzieci i młodzieży do aktywnych form spędzania czasu wolnego, m.in. poprzez rozszerzenie oferty zajęć pozaszkolnych uwzględniających tematykę komunikacji bez przemocy, asertywności, konstruktywnych	▪ Liczba działań edukacyjnych zwiększających świadomość zjawiska przemocy w rodzinie oraz przemocy rówieśniczej przeprowadzonych w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez powiat poznański ▪ Wysokość wsparcia finansowego udzielonego przedsięwzięciom w formie konkursów, konferencji, wystaw na temat ochrony praw dziecka i wartości rodzinnych realizowanych w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez powiat poznański ▪ Liczba przedsięwzięć w formie konkursów, konferencji, wystaw na temat ochrony praw dziecka i wartości rodzinnych realizowanych w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez powiat poznański, które

sposobów radzenia sobie w trudnych sytuacjach interpersonalnych

- Wspieranie działań poradni psychologiczno-pedagogicznych w działaniach służących podnoszeniu kompetencji wychowawczych rodziców i nauczycieli

skorzystały ze wsparcia organizacyjnego powiatu

- Liczba oferowanych nowych zajęć pozaszkolnych uwzględniających tematykę komunikacji bez przemocy, asertywności, konstruktywnych sposobów radzenia sobie w trudnych sytuacjach interpersonalnych
- Liczba inicjatyw nakierowanych na wsparcie działań poradni psychologiczno-pedagogicznych w działaniach służących podnoszeniu kompetencji wychowawczych rodziców i nauczycieli

PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI
SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH
W ZAKRESIE POSZANOWANIA
PRAW CZŁOWIEKA I ŻYCIA
RODZINNEGO
BEZ PRZEMOCY

- Organizowanie lokalnych kampanii społecznych oraz konferencji na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie
- Wspieranie organizacji lokalnych festynów, imprez propagujących styl życia wolny od przemocy
- Opracowanie i upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjne w formie broszur i ulotek dla osób doświadczających przemocy, sprawców oraz świadków
- Regularne zamieszczanie informacji o formach wsparcia dla osób doświadczających przemocy na stronie internetowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Poznaniu
- Kontynuowanie współpracy z Policją w zakresie wspólnych działań profilaktycznych skierowanych do osób szczególnie zagrożonych ryzykiem przestępstw, m.in.: młodzież, seniorzy

- Liczba przeprowadzonych lokalnych kampanii społecznych/ konferencji na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie
- Liczba działań nakierowanych na wsparcie organizacji lokalnych festynów, imprez propagujących styl życia wolny od przemocy
- Liczba przeprowadzonych lokalnych festynów/ imprez propagujących styl życia wolny od przemocy
- Liczba/ liczba rodzajów upowszechnionych materiałów informacyjno-edukacyjne w formie broszur i ulotek dla osób doświadczających przemocy, sprawców oraz świadków
- Liczba zamieszczonych na powiatowych platformach informacji o formach wsparcia dla osób doświadczających przemocy na stronie internetowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Poznaniu
- Liczba prowadzonych razem z Policją działań profilaktycznych skierowanych do osób szczególnie zagrożonych ryzykiem przestępstw, m.in.: młodzież, seniorzy

WSPARCIE SŁUŻB
I PRZEDSTAWICIELI
PODMIOTÓW
REALIZUJĄCYCH
DZIAŁANIA Z ZAKRESU
PRZECIWDZIAŁANIA
PRZEMOCY W RODZINIE

- Inicjowanie grup wsparcia i sieci współpracy pedagogów i psychologów szkolnych
- Promowanie i inicjowanie szkoleń dla specjalistów z zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych w zakresie nawiązywania efektywnych relacji pomocowych z osobami doświadczającymi przemocy i sprawcami przemocy

- Liczba istniejących grup wsparcia i sieci współpracy pedagogów i psychologów szkolnych
- Liczba przeprowadzonych szkoleń dla specjalistów z zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych w zakresie nawiązywania efektywnych relacji pomocowych z osobami doświadczającymi przemocy i sprawcami przemocy

- Opracowanie standardów współpracy i metodyki wsparcia dla służb społecznych świadczących bezpośrednią pomoc w środowiskach zagrożonych przemocą w sytuacji zagrożenia epidemiologicznego wywołanego pandemią koronawirusa
- Opracowanie bazy dobrych praktyk w zakresie efektywnego rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie, szczególnie w sytuacji pandemii koronawirusa
- Promowanie metody superwizji jako skutecznego sposobu przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu specjalistów z organizacji i instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy
- Inicjowanie interdyscyplinarnej współpracy pomiędzy podmiotami i instytucjami działającymi w obszarze wspierania rodziny i przeciwdziałania przemocy w powiecie poznańskim
- Wspieranie organizacji pozarządowych realizujących projekty dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla interdyscyplinarnych zespołów powołanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie

- Stworzenie standardów współpracy i metodyki wsparcia dla służb społecznych świadczących bezpośrednią pomoc w środowiskach zagrożonych przemocą w sytuacji zagrożenia epidemiologicznego wywołanego pandemią koronawirusa
- Stworzenie bazy dobrych praktyk w zakresie efektywnego rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie, szczególnie w sytuacji pandemii koronawirusa
- Liczba działań nakierowanych na promowanie metody superwizji jako skutecznego sposobu przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu specjalistów z organizacji i instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy
- Liczba działań nakierowanych na inicjowanie interdyscyplinarnej współpracy pomiędzy podmiotami i instytucjami działającymi w obszarze wspierania rodziny i przeciwdziałania przemocy w powiecie poznańskim
- Liczba zrealizowanych/ realizowanych projektów przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez organizacje pozarządowe działające na terenie powiatu
- Liczba przeprowadzonych międzysektorowych spotkań/warsztatów/seminariów dla zróżnicowanych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy polegających na wymianie doświadczeń i wiedzy

ZAPEWNIENIE
SKUTECZNYCH
INSTRUMENTÓW
WSPARCIA DLA
SPRAWCÓW PRZEMOCY
W RODZINIE

- Organizacja i realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie
- Inicjowanie oferty działań terapeutycznych dla osób, które dostrzegają u siebie agresywne zachowania wobec bliskich osób
- Tworzenie kanałów komunikacji umożliwiających dobrowolne zgłaszanie się osób mających problemy w relacjach rodzinnych i partnerskich do programów korekcyjno-edukacyjnych
- Upowszechnianie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych wśród osób, dla których oddziaływania korekcyjno-edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii
- Wsparcie dla uczestników programu korekcyjno-edukacyjnego po zakończeniu programu poprzez ofertę wsparcia psychologicznego dla osób zainteresowanych dalszą pomocą
- Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez ankiety ewaluacyjne z uczestnikami

- Przeprowadzenie programu korekcyjno-edukacyjnego i psychologiczno-terapeutycznego dla sprawców przemocy w rodzinie
- Liczba oferowanych działań terapeutycznych dla osób, które dostrzegają u siebie agresywne zachowania wobec bliskich osób
- Liczba kanałów komunikacji umożliwiających dobrowolne zgłaszanie się osób mających problemy w relacjach rodzinnych i partnerskich do programów korekcyjno-edukacyjnych
- Liczba działań nakierowanych na upowszechnianie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych wśród osób, dla których oddziaływania korekcyjno-edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii
- Liczba inicjatyw nakierowanych na wspieranie uczestników programu korekcyjno-edukacyjnego po zakończeniu programu poprzez ofertę wsparcia psychologicznego dla osób zainteresowanych dalszą pomocą
- Liczba przeprowadzonych badań skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez ankiety ewaluacyjne z uczestnikami

WZMOCNIENIE
BEZPIECZEŃSTWA OSÓB
STARSZYCH

- Realizowanie kampanii i innych działań profilaktycznych służących przeciwdziałaniu przemocy wobec osób starszych
- Inicjowanie szkoleń wśród kadry instytucji mających kontakt z osobami starszymi na temat przemocy wobec osób starszych i diagnozy jej przejawów
- Promowanie technologii ICT i innowacji społecznych zwiększających bezpieczeństwo fizyczne i zdrowotne osób starszych

- Liczba przeprowadzonych kampanii i innych działań profilaktycznych służących przeciwdziałaniu przemocy wobec osób starszych
- Liczba przeprowadzonych szkoleń wśród kadry instytucji mających kontakt z osobami starszymi na temat przemocy wobec osób starszych i diagnozy jej przejawów
- Liczba działań mających na celu promowanie technologii ICT i innowacji społecznych zwiększających bezpieczeństwo fizyczne i zdrowotne osób starszych

Zakończenie

Niniejszy dokument to mapa drogowa, zawierająca wskazówki, w którym kierunku powinien poruszać się samorząd lokalny w kwestiach związanych z przemocą w rodzinie - na co zwrócić szczególną uwagę, kto może uczestniczyć w realizowanych działaniach, jakie są stacje pośrednie w drodze do celu itd. Jak każda mapa wymaga ona jednak podążania proponowanym szlakiem – zaangażowania ze strony właściwych aktorów powiatowej i gminnej polityki społecznej. Tylko podjęcie jednoznacznych działań przeciwko przemocy w rodzinie oraz tych, nakierowanych na ochronę jej ofiar, pozwoli zminimalizować skutki tego problemu społecznego.

Aktywności te muszą być jednak dopasowane do kondycji społeczności lokalnej oraz do możliwości sprawczych władz samorządowych. *Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Powiatu Poznańskiego na lata 2021-2026* oferuje szereg ścieżek wdrażania zmian, które mają przełożyć się na zmniejszenie skali problemu, a w szerszym kontekście – na dobrostan rodzin. Proponowane inicjatywy wyrastają zarówno z pogłębionej diagnozy stanu tej zbiorowości, jak i możliwości realizacyjnych samego powiatu poznańskiego.

Bibliografia

Ustawy

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r. poz. 218, 956).

Publikacje:

1. D. Dyjakon „Przemoc ekonomiczna – ukryta nić zniewolenia”, „Niebieska Linia” 2015, nr 6/101.
2. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę „Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci”, Warszawa 2018.
3. J. Helios, Wioletta Jedlecka, „Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane”, Wrocław 2017.
4. J. Jabłoński, J. Kusek, W. Hanuszewicz, S. Spurek, „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz”, Warszawa 2012.
5. J. Podlewska, R. Szredzińska, J. Włodarczyk „Analiza polskiego systemu ochrony dzieci przed krzywdzeniem”, Warszawa 2019.
6. M. Łuba, „Przemoc – definicja, rodzaje, gdzie szukać pomocy”[online]
<http://www.ptsr.nazwa.pl/files/O%20przemocy%20Psycholog.pdf>. [dostęp: 15.10.2020.r.]